

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 1. decembra 1886.

Obseg: Važno za gg. ude c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Kako kravi in teletu prvi čas po teletenji in med sesanjem streči do odstavljenja. — Snujte mlekerske zadruge! — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Ekspozé skupnega ministra vnanjih zadev, grofa Kalnoky a, podan dotičnim odsekom delegacij v Budim-Peštu dne 13. in 18. novembra 1886. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.**Važno za gg. ude c. kr. kmetijske družbe kranjske.**

C. kr. kmetijska družba pošilja svojim udom brezplaĉno slovenski kmetijski list „Kmetovalec“ ali pa nemški „Oeconom“. Naroĉniki „Novic“, ki so ob enem ĉlani kmetijske družbe, pa dobijo ta list za 1 gold. ceneje. Liste, koje družba naroĉi za svoje ude, plaĉati jih mora v dotični tiskarni, in sicer z denarjem, ki ga za letnino prejme od svojih udov. Zato družba le toliko iztisov naroĉi, kolikor udov svojo letnino plaĉa in vsled tega zamore ona jamĉiti svojim udom za sprejem vseh številĉ celega letnika le tedaj, ĉe gg. udje pravoĉasno, to je, pred novim letom, plaĉajo svoj letni donesek. **Zarad reda v dopošiljavanji družbenega lista prosimo v interesu družabnikov in v interesu družbe, da gg. udje odrajtajo svoj letni donesek za l. 1887. prav gotovo še pred novim letom.** Ĉastita predstojništva poddružnic, katera sama pobirajo letnino, blagovolijo naj to pravoĉasno storiti. Gospodje udje, pri katerih glavni odbor naravnost pobira letni donesek, naj pa blagovolijo uplaĉati letnino za l. 1887. na prejemi list poštno hranilniĉnega urada, kojega jim družba dopošlje v posebnem pismu v zaĉetku meseca decembra. Na prejemi list poštno-hranilniĉnega urada sme se uplaĉati na katerikoli pošti si bodi.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Kako kravi in teletu prvi čas po teletenji in med sesanjem streči do odstavljenja.

Krava in tele, zlasti prva, sta prvi čas po telitvi marsikaterim boleznim izpostavljena, kajti pri kravi velja sedaj, da si zopet opomore, ker je veĉ ali manje vselej oslABLJENA. Do poroda so razni soki in redilne snovi stekale se k porodnim organom, da je ondi zaprti mladiĉ mogel živeti in rasti. Sedaj po porodu pa to naenkrat preneha. Redilne snovi ne dohajajo veĉ k maternici, ampak so naenkrat napoteni k vimenu, da ondi mleko narejajo, katero je sedaj mladiĉu potrebno, dokler toliko ne vzraste, da je sposoben za drugo in sicer za trdo krmo. Vrh tega so breji kravi porodni organi se moĉno razširili in zlasti pri telitvi se raztegnili. Po porodu se zopet skrĉijo, da zadobijo svojo prejšnjo naravno lego in podobo nazaj. Enako vršijo se pri storjenem teletu marsikatero premembe: iz maternega telesa prinese na svet v ĉevih razne tvarine, katerih se mora hitreje ko mogoĉe iznebiti, da zdravo raste naprej. Takošne tvarine so: Źolĉ, zleza, ĉrevji soki, teleĉja smola imenovani. Teh tvarin se mora tele oĉistiti. Dalje mora teletu popek, skoz kateri je poprej kri od matere na tele prehajala in tudi scanje teleĉje v scalnik odtekalo, se zapreti in zaceliti. Ni ĉudo tedaj, ako se kmalu po porodu prikaŹejo marsikatero boleznim, zlasti, ĉe so se uŹe poprej pouzroĉile, ko je krava še breja hodila. Zato je treba tukaj posebno paziti, da se takošnim boleznim za ĉasa v Źokom pride in dela na to, da se kravi nareja mnogo in dobrega mleka in tako mladiĉ vrašĉa v krepko in zdravo plemensko Źival.

Najbolji pomoĉek tukaj pa je prava postreŹba kravi hitro po telitvi. Prvih deset do Źtirnajst dni po telitvi naj krava kolikor najbolj mogoĉe pri malem Źivi. Star pregovor pravi: plemenska Źival bodi Źtirnajst dni pred porodom in Źtirnajst dni za porodom pri slami, to je, piĉlo krmljena. Zato kaŹe uŹe pred telitvijo kravi piĉlo, malo polagati, da je tako na vse pripravljena, kar bi jo utegnulo vsled poroda zadeti. Navadno pa delajo ravno narobe. Ko so nekaj ĉasa slabo stregli breji kravi, zaĉnejo naenkrat proti telitvi moĉno polagati, da bi zamujeno popravili in pouzroĉili, da bi krava veliko dojila. Nasledki temu so pa rado: teleĉja in mleĉna mrzlica, vnetje maternice in vimena, da marsikatera Źival pogine ali se tako pokvari, da ni ne za mleko pa ne za pleme.

Teletu se pusti prvo mleko od krave, ki je rumenkasto, gosto in žarko in se sploh mlezva imenuje. Ima v sebi to lastnost, da napravi teletu mehko čiščenje, da odpravi iz čreves telečjo smolo in zabrani torej, da ta v živali vreti ali gnjiti ne začne. Da tedaj mlado tele prav vzrejamo, privoščiti mu moramo prve štiri tedne mleko od matere. V to svrhu puščamo tele k kravi, da samo sesa, ali pa je z mlekom napajamo iz posode, latvice ali vedrice. V prvem slučaju dajemo teletu na prosto, da zahaja k materi in sesa kolikor hoče. To je, se ve, precej lahka reč, pa ima to sitnobo, da ni reda, kajti enkrat se tele preveč nasesa in pogreša potem dalje časa hrano in pijačo, drugič pa zopet nič ne sesa in mleko potem kravo tišči, ako je do čista ne izmolzemo. V drugem slučaju pa tele blizu matere za vrstico privežejo in ob določenih urah sesat spuščajo. Sprva puščajo tele po šestkrat k materi sesat, v drugem in tretjem tednu samo po štirikrat in v četrtem samo po trikrat. Zaostalo mleko se čisto pomolze ali podoji. Tukaj je, se vé, pravi red, vendar dela in truda je veliko. Zato svetujejo drugi, naj teleta namolženo mleko iz latvice pijejo. Pri tem ravnanji spravijo tele hitro, ko je od krave bilo do čista oblizano, proč od nje, najbolje v drug hlev, da ne pride več z materjo v dotiko in se popolnem odstavi. Mleko namolženo se vlije v latvico. Strežaj pokaže teletu prst iz mleka, tele misli, da je prst kravji sesek in začne sesati ter kmalu okusi mleko in se tako precej navadi piti. Vsaki teden se daje na ta način teletu popiti prvi teden dva do tri litre na dan in potem vsak teden do četrtega eden liter več.

Ko je krava prva dva tedna po telitvi srečno prestala, došel je čas, da se jej več in hrepke krme polaga, vendar polagoma. Tako ljubiva zmiraj več in boljšega mleka in tele ima vedno zadosti hrane. Takošna hrana za kravo je: sladko seno, otava, z moko pomešana voda, parkrat v tednu nekaj soli. Teletu smemo od tretjega tedna naprej začeti poleg mleka še druge hrane dajati, na primer: čaj iz senenih cvetlic pomešan z moko, sladko seno, šrotan oves itd. V tej meri, ko teleta drugo krmo jemljejo in prav prebavljajo, smemo jim manj mleka ponujati. Vse se pa godi po malem, polagoma. V to svrho kaže, ako tele iz latvice pije, mleku toliko vode prilivati, kolikor se ga vsakokrat manje daje. Tako se nadaljuje, dokler sama voda ne ostane. Ta način ima marsikaj za se, na primer: se tele mleku odvadi po malem, polagoma, in vendar nekaj mleka dolgo časa uživa, kar mu jako tekne. Na Švicarskem krmijo tako teleta 18 do 24 tednov. Drugi odstavlajo teleta od mleka nagloma, po kratkem času, da tele na takošno premembo nič ni pripravljeno, zlasti želodec takošnemu teletu še ni prav sposoben, da prebavi trdo krmo. Nasledki temu so razne in pogoste bolezni. Zatorej svetujemo teleta navaditi, da iz latvice pijejo mleko. Na ta način dajo se najlože pa še najbolje od mleka odstavit. Svetujemo to zlasti pri teletih za pleme.

Sploh pa je skrbeti, da imata krava in tele mir, zdrav in suh hlev, čist zrak, zdravo, suho, mehko, toplo in zadostno nasteljo. Napaja se krava sprva v hlevu, pozneje, če okoliščine in letni čas dopušča, se žene na prosti zrak, da se sprehodi s teletom vred.

Tistim teletom, ki so za pleme namenjena, treba zlo posebne in skrbeljive postrežbe, zlasti mleka se jim mora privoščiti mogoče dolgo, kajti ta strežba se dčbro poplača, plemenska živina bo lepa in krepka.

Pri odbiranju telet za pleme paziti je na sledeče: teleta od premladih pa tudi od prestarih krav ne sodijo za pleme, kajti v takih slučajih rodijo se navadno

le slabotna teleta. Dalje teleta za pleme naj bodo od dobrih krav mlekaric, in precej, ko sesajo, naj se pokaže, da so krepka, nič boleha, ter da rada sesajo in skrbno žró in temu primerno rastejo. Ob času, ko tele odstavimo, se vselej ne more zanesljivo sklepati, da bodo srečno rastlo. Vendar smemo se tega bolj zanesljivo nadejati, če se na njih gori navedena znamenja nahajajo, kakor če se pogrešajo.

Dr. med. Henrik Klingan.

Snujte mlekarske zadruga!

Večkrat smo uže poudarjali v tem listu važnost gospodarskih zadrug, zlasti pa mlekarskih kojih namen je kmetovalcu pripomoči, da svoje mleko, oziroma mlekarske izdelke boljše razpeča. Danes hočemo našim čast. bralcem dokazati, kako lep vspeh zamore taka mlekarska zadruga v resnici doseči. Poročilo deželnega kulturnega sveta na Tirolskem za l. 1885/6. govori med drugim tudi v neki mlekarski zadrugi, kojo so ustanovili kmečki gospodarji sami in ki je že v prvem letu jako lep vspeh dosegla. Iz tega poročila posnamemo sledeče:

Mlekarska zadruga v „Aksamu“, koja zadruga bila je ustanovljena lansko leto, ter dobila podpore od c. kr. kmetijskega ministerstva 100 gld., v svojem upravnem poročilu na ministerstvo sledeče navaja: Mlekarija nahaja se v posebnem poslopji, ki ga je zadruga kupila in priredila navlašč za to podjetje. To poslopje ima velike obokane kleti za shrambo sira in pa druge prostore v dveh nadstropjih, kateri služijo za mlekarska opravila. V sirarnici sta dva bakrena kotla, eden za 1100 in drugi za 300 litrov. Oba kotla sta trdno vzdana, kurišče pa dá se prepeljavati po železnem tiru od enega kotla pod družega. Mlekarija izdeluje surovo maslo (puter) in pusti sir (Magerkäse). Mleko posnamljejo sladko, in sicer po Švarcovem načinu, zarad česar je v mlekarijo napeljana voda, ki ima levo in dan 7—8° C. toplote.

Zadruga ima 18 članov z 200 kravami. Od maja l. 1885. do konca aprila l. 1886. sprejeli so od teh krav 215.500 litrov mleka ter naredili iz vsacih 100 litrov 3½ kilogr. surovega masla in 6½ kilogr. pustega sira. Prodajali so kilogram surovega masla po 1 gold. 10 kr. do 1 gold. 14 kr. in kilogram surovega sira pa po 38 do 40 kr. Pinjeno mleko oddajali so prav lahko po 2 kr. liter.

Celo leto so skupili:

za surovo maslo	8369	gold.	85	kr.
za sir	5382	„	50	„
za pinjeno mleko	818	„	—	„

Skupaj 14570 gold. 35 kr.

Mlekarsko poslopje in oprava vred stalo je 4400 gold., stroški pa za mlekarja, sol, sirišče, les itd. znašali so celo leto 560 gold. Ti stroški in pa obresti od kapitala, ki tiči v poslopji in v opravi odšteti od gori navedenih dohodkov kažejo dobička 13426 gold. Izplačal se je toraj vsakemu udu zadruga liter mleka po 6½ kr.

K temu poročilu pa mi ne pristavimo družega, kakor da vsaka količkaj vredna krava mora dati po tem računu na leto najmanj 1500 litrov mleka, koja je vredno 97 gold. Če vzamemo vrednost mleka ene krave in pa vrednost teleta skupaj le 100 gold., je to prav lep dohodek od krave v teku enega leta. Slovenski gospodarji, koliko pa vam krava v enem letu dá? Premislite, da komaj 40 gold. dobiste, zato si